

Ірина Струтинська¹, Леся Дмитроца², Олена Сороківська²,
Галина Козбур²

Університет Лафборо (Великобританія)¹
Тернопільський національний університет імені Івана Пулюя
(Україна)²

Iryna Strutyńska¹, Lesia Dmytrotsa², Olena Sorokivska²,
Halyna Kozbur²

Loughborough University London (Great Britain)¹
Ternopil Ivan Puluj National Technical University (Ukraine)²

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ, КРАЇН ЄВРОПИ ТА G7

FEATURES OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS DIGITAL DEVELOPMENT: UKRAINE, EUROPE, AND G7

Резюме. У статті висвітлено питання цифрової трансформації малого та середнього бізнесу (МСБ) в Україні та його інтеграції з ЄС і країнами G7. Серед основних викликів для українського МСБ виділено необхідність цифровізації для підвищення конкурентоспроможності та відповідності європейським стандартам, що особливо важливо у контексті інтеграції до ЄС. Важливість цифрової трансформації підкреслюється успіхом додатку «Дія», що об'єднав різноманітні державні послуги в одному сервісі. Цей інструмент став прикладом для інших країн, оскільки полегшує доступ до державних послуг як для громадян, так і для бізнесу, тим самим сприяючи економічній інтеграції з ЄС.

Цифровізація відкриває можливості для українських МСБ виходити на нові ринки через використання онлайн-платформ, автоматизованих систем управління та цифрового маркетингу. Це допомагає підприємствам ефективніше працювати з європейськими партнерами та відповідати стандартам ЄС, включаючи прозорість операцій та дотримання вимог GDPR. Відповідність цим стандартам є важливою для успішного конкурентів на міжнародних ринках.

Для підтримки цифрової трансформації МСБ створено ініціативу «Digital for SMEs» (D4SME), засновану ОЕСР, яка допомагає в обміні знаннями та навичками. Однак український бізнес стикається з низькою цифровою грамотністю та обмеженим доступом до фінансування, що стримує його розвиток порівняно з країнами G7. Рішенням цієї проблеми може стати уніфікація методів оцінки цифрової зрілості МСБ, яка полегшить міжнародне порівняння.

В Україні національна програма цифровізації передбачає довгостроковий розвиток інфраструктури даних та інтеграцію з індексом DESI ЄС, що дозволить вимірювати цифрову зрілість бізнесу на регіональному рівні. Створення цифрових профілів МСБ на рівні громад допоможе визначити проблеми та залучити всіх стейкхолдерів до процесу трансформації.

Таким чином, цифровізація МСБ є важливим аспектом економічного зростання України, який сприяє зниженню витрат, автоматизації процесів та виходу на міжнародні ринки. Стандартизовані підходи до оцінки цифрової зрілості дозволять залучити інвесторів і посилити співпрацю з країнами ЄС та G7, забезпечуючи сталість та інноваційність української економіки.

Summary. The article addresses the digital transformation of small and medium-sized enterprises (SMEs) in Ukraine and their integration with the EU and G7 countries. Among the main challenges Ukrainian SMEs face is the need for digitalization to enhance competitiveness and meet European standards, which is especially critical in EU integration. The importance of digital transformation is underscored by the success of the Diia application, which consolidates a wide range of government services into a single platform. This tool has become an example for other countries as it facilitates access to government services for citizens and businesses, promoting economic integration with the EU.

Digitalization creates opportunities for Ukrainian SMEs to enter new markets by utilizing online platforms, automated management systems, and digital marketing. It helps businesses work more effectively with European partners and comply with EU standards, including operational transparency and GDPR compliance. Meeting these standards is crucial for competing successfully in international markets.

To support the digital transformation of SMEs, the OECD has established the "Digital for SMEs" (D4SME) initiative, which aids in knowledge and skills exchange. However, Ukrainian businesses face challenges, such as low digital literacy and limited access to financing, which hinder their development compared to G7 countries. Standardizing SME digital maturity assessment methods could offer a solution by simplifying international comparisons.

In Ukraine, the national digitalization program envisions the long-term development of data infrastructure and integration with the EU DESI index, which will enable the measurement of digital maturity at the regional level. Creating digital profiles for SMEs at the community level will help identify challenges and engage all stakeholders in the transformation process.

Thus, the digitalization of SMEs is vital to Ukraine's economic growth, promoting cost reduction, process automation, and entry into international markets. Standardized approaches to assessing digital maturity will attract investors and strengthen collaboration with the EU and G7 countries, ensuring sustainability and innovation in the Ukrainian economy.

Вступ. Сьогодні Україна стала прикладом для інших держав у питаннях цифрової трансформації. Успішний досвід використання цифрового додатку «Дія» привернув увагу європейських країн, що почали цікавитися впровадженням подібних рішень у себе. Адже «Дія» об'єднала більшість державних послуг в одному додатку, що дозволило громадянам та бізнесу отримувати документи, реєструвати підприємства, сплачувати податки, і здійснювати багато іншого онлайн. Додаток забезпечує доступність державних послуг для різних верств населення, включаючи тих, хто живе у віддалених регіонах, що сприяє соціальній інклюзії. Завдяки цим факторам «Дія» стала не просто інструментом для надання послуг, а й символом цифрової трансформації України на глобальному рівні. Проте український малий та середній бізнес ще недостатньо глибоко інтегрувався у світову цифрову спільноту. Згідно із затвердженою Візією Відновлення України: «Сильна європейська країна – магніт для іноземних інвестицій», одним із основних стратегічних імперативів є «...інтеграція в ЄС і доступ до ринків ЄС і G7» [1]. При цьому основними стратегічними векторами виступатимуть ключові принципи концепції Індустрії 5.0, а саме Цифрові трансформації та перехід до «зеленої економіки» (EU Green Deal). Важливим рушієм відновлення буде сприятливе середовище для бізнесу, що охоплює трансформацію пріоритетних секторів, міцний людський капітал та ефективну інфраструктуру. Цифровізація є важливим елементом доступу малого та середнього бізнесу України до європейських ринків. Адже багато європейських країн вже давно інтегрували цифрові технології в бізнес-процеси. Для того щоб українські компанії могли конкурувати на рівних, вони повинні відповідати цим стандартам. Це, у свою чергу, вимагає цифровізації документів, прозорості операцій і впровадження сучасних технологій у виробництві та обслуговуванні.

Цифровізація дозволяє значно спростити процес виходу на європейські ринки. Онлайн-платформи для торгівлі, цифровий маркетинг, автоматизовані системи управління логістикою і продажами допомагають бізнесу ефективніше працювати з клієнтами та партнерами в Європі. Цифровізація допомагає українським компаніям відповідати вимогам європейських ринків завдяки

автоматизації звітності, інтеграції з європейськими системами контролю якості та дотримання норм GDPR [2] (Загального регламенту захисту даних). Цифрові інструменти сприяють оптимізації бізнес-процесів, зниженню операційних витрат та підвищенню продуктивності. Це важливо для зростання конкурентоспроможності українських компаній на європейських ринках, де конкуренція часто є дуже високою. Також упровадження цифрових технологій відкриває доступ до нових інструментів та інновацій, що може стати значним конкурентною перевагою. Це стосується як розвитку нових продуктів і послуг, так і вдосконалення внутрішніх бізнес-процесів. Компанії, які активно використовують цифрові технології, викликають більше довіри з боку європейських партнерів. Вони розглядаються як надійні, сучасні та готові до співпраці на високому рівні.

Мета наукового дослідження – виокремити ключові напрями, тенденції та індикатори цифрового розвитку малих та середніх підприємств (далі – МСП) країн ЄС, G7 та України.

Для досягнення поставленої мети дослідження необхідно вирішити наступні завдання:

- виокремити роль та внесок малого і середнього бізнесу у розвиток соціально-економічної сфери країн ЄС, G7 та України;
- провести дослідження правових основ цифрового розвитку МСП в Україні та країнах Європейського Союзу;
- виокремити особливості інструментів оцінювання цифрової зрілості суб'єктів малого та середнього бізнесу в Україні та світі;
- проаналізувати цільові програми, які направлені на цифрову трансформацію МСП у розрізі країн ЄС, G 7 та України.

МСП відіграють ключову роль у національних економіках у всьому світі (табл. 1), створюючи робочі місця та додану вартість, а також сприяючи інноваціям. Однак ці внески значно відрізняються у розрізі компаній, країн та секторів. Відкритий доступ до глобальних ринків і мереж знань може посилити внесок МСП. У той же час торговельні та інвестиційні бар'єри ускладнюють діяльність МСП, а недостатнє використання цифрових технологій заважає МСП працювати ефективно та виходити на міжнародні ринки.

Малі та середні підприємства є основою світової економіки. Вони виготовляють близько 58% ВВП Європейського Союзу, 53,2% ВВП Канади, понад 50% ВВП Великобританії; 41% ВВП Японії; 44% ВВП США. В Україні МСП виробляють 55% ВВП. Вони стимулюють інновації, легко пристосовуються до ринкових сил, мають потужний економічний вплив у різних секторах бізнесу. Також МСП створюють

робочі місця та забезпечують роботою кваліфіковану молоду робочу силу (табл. 2).

Таблиця 1

Основні структурні показники суб'єктів господарювання країн ЄС, G7 та України з розподілом за розмірами у 2022 році

Країни, групи країн	Територія, тис. км ²	Населення, млн. осіб	Загальна кількість підприємств, млн. одиниць	МСП частка, у загальній кількості підприємств, %	МСП, частка у ВВП, %
Європейський Союз	4234,0	446,8	23,2	99,8	58,0
Сполучені Штати	9834,0	333,9	33,2	99,9	44,0
Канада	9985,0	38,6	1,2	98,1	53,2
Японія	378,0	124,6	3,6	99,7	41,0
Великобританія	242,5	67,8	5,5	99,9	> 50
Україна	603,6	41,2	2,0	99,9	55,0

Таблиця 2

Основні структурні показники суб'єктів господарювання країн ЄС, G7 та України з розподілом за розмірами у вересні 2022 року

Види підприємств (за розміром)	Кількість, млн. осіб (частка зайнятих, %)					
	Європейський Союз	Сполучені Штати	Канада	Японія	Великобританія	Україна
1	2	3	4	5	6	7
Мікро	29,9 (19,29)	21,3 (16%)	-	11,3 (24,1%)	4,308 (20,8%)	3,128 (35%)
Малі	46,05 (29,71%)	40,4 (30,4 %)	8,2 (67,7%)	10,1 (21,6%)	4,228 (17,7%)	1,162 (13%)
Середні	23,250 (15%)	28,5 (21,4 %)	2,5 (20,7%)	10,8 (23%)	3,458 (15,1%)	3,002 (33,6%)
МСП всього	99,2 (64%)	90,2 (67,8%)	10,7 (88,4%)	32,2 (68,7%)	12,033 (53,6%)	7,292 (81,6%)
Великі	55,8 (36%)	43,2 (32,2%)	1,4 (11,6%)	14,65 (31,3%)	10,622 (46,4%)	1,644 (18,4%)
Всього, млн. осіб	155,0 (100%)	133,2 (100%)	12,1 (100%)	46,85 (100%)	22,655 (100%)	8,936 (100%)
Галузі						
А. Сільське, лісове та рибне господарство	0,31 (1,3%)	0,277 (0,83%)	0,049 (4,02%)	0,035 (0,98%)	0,148 (2,7%)	0,074 (3,7%)
В+С+D+E. Промисловість	2,33 (10%)	0,711 (2,14%)	0,06 (4,92%)	0,327 (9,1%)	0,276 (5,02%)	0,126 (6,4%)
Г. Будівництво	2,79 (12%)	3,483 (10,49%)	0,149 (12,21%)	0,350 (9,75)	0,914 (16,6%)	0,057 (2,9%)
Г. Оптова та роздрібна торгівля; ремонт авто-транспортних засобів	4,42 (19%)	3,410 (10,27%)	0,196 (16,1%)	0,983 (27,34%)	0,548 (9,96%)	0,826 (41,9%)

1	2	3	4	5	6	7
Н. Транспортна, складська, поштова та розносна діяльність	1,26 (5,4%)	3,051 (9,19%)	0,073 (5,96%)	0,166 (4,62%)	0,339 (6,15%)	0,098 (5,0%)
І. Тимчасове проживання та харчування	1,8 (8,1%)	1,049 (4,49%)	0,08 (6,6%)	0,277 (7,71%)	0,221 (4,01)	0,072 (3,6%)
Ј. Інформація та теле-комунікації	1,4 (4,9%)	0,445 (1,34%)	0,019 (1,6%)	0,061 (1,7%)	0,335 (6,08%)	0,234 (11,9%)
К. Фінансова та страхова діяльність	0,697 (3%)	0,992 (2,99%)	0,042 (3,44%)	0,079 (2,18%)	0,084 (1,52%)	0,01 (0,5%)
Л. Операції з нерухомістю	1,33 (5,7 %)	3,27 (9,85%)	0,057 (4,67%)	0,214 (5,94%)	0,13 (2,36)	0,096 (4,9%)
М. Професійна, наукова і технічна діяльність	4,44 19,1 %	4,60 (13,9%)	0,152 (12,6%)	0,122 (3,39%)	0,763 (13,84%)	0,140 (7,1%)
Н. Бізнес-адміністрування та допоміжні послуги	1,54 6,6 %	3,0 (7,71%)	0,067 (5,5%)	0,163 (4,52%)	0,473 (8,58%)	0,054 (2,7%)
Р. Освіта	0,511 (2,2%)	0,99 (2,98%)	0,015 (1,23%)	0,077 (2,14%)	0,308 (5,59%)	0,017 (0,8%)
Q. Охорона здоров'я та соціальна допомога	-	2,72 (8,3%)	0,129 (10,57%)	0,256 (7,13%)	0,341 (6,19%)	0,038 (1,9%)
Р. Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-	1,70 (5,13%)	0,018 (1,48%)	-	0,275 (4,9%)	0,016 (0,8%)
S. Надання інших видів послуг (галузі не класифіковані)	0,187 (0,8%)	3,55 (10,8%)	0,11 (9,1%)	0,485 (13,5%)	0,355 (6,5%)	0,116 (5,9%)
Всього, млн. одиниць	23,24 (100%)	33,21 (100%)	1,22 (100%)	3,59 (100%)	5,51 (100%)	1,974 100%

Успіх малого та середнього бізнесу в Європі значною мірою залежить від рівня цифровізації, оскільки це дозволяє компаніям бути більш гнучкими, адаптивними та конкурентоспроможними на глобальному ринку. Цифрові технології допомагають підприємствам оптимізувати внутрішні процеси, знижувати витрати, покращувати обслуговування клієнтів і підвищувати ефективність роботи. Доступ до інтернету та цифрових інструментів також відкриває нові можливості для виходу на міжнародні ринки, дозволяючи компаніям продавати продукцію чи послуги далеко за межами свого регіону. Завдяки цифровим платформам і автоматизованим системам, малі та середні підприємства можуть легше управляти логістикою, фінансами та маркетингом, що забезпечує швидшу адаптацію до змін ринку та потреби споживачів.

Важливим кроком до запровадження цифрових технологій у МСП є глобальна ініціатива «Digital for MSE (D4SME)» [7], заснована у 2018 році країнами Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР). Метою цієї ініціативи є допомога урядам, бізнес-секторам та іншим установам у обміні знаннями та навичками для швидкої та ефективної цифрової трансформації МСП. Сучасний

стан цифрових технологій у вітчизняному бізнесі кардинально відрізняється від світового. Оскільки наразі існує проблема низької цифрової грамотності суспільства та керівників бізнесу на всіх рівнях, використання європейської методики визначення індексу цифрової інтенсивності з відповідними показниками не є цілком прийнятним для вітчизняного бізнесу. Оскільки Україна не відображена в багатьох світових рейтингах розвитку цифрової економіки, існує проблема із розумінням загальних тенденцій змін у вітчизняній цифровій інфраструктурі та її позиції в глобальному цифровому контексті. Однією з головних причин цього явища є практична відсутність інформаційного поля, дорожніх карт для бізнесу, які б рекомендували та інформували бізнес про певні цифрові переваги та можливості. Також недосконалою та технологічно застарілою є методологія отримання статистичних даних щодо цифрового розвитку бізнес-структур та цифрової економіки країни. Основним джерелом даних у нашій країні є Державна служба статистики України, яка збирає дані з розробленої уніфікованої форми (№ 1-ІКТ (річна) «Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах у 20_ році») [8]. Збір даних не враховує динаміку розвитку МСБ.

Національна програма «Цифровізація для відновлення в Україні» передбачає, що в довгостроковій перспективі (2026-2032 рр.) [9] Україна може зосередитися на розбудові надійної інфраструктури даних для вимірювання цифрової економіки. Ця довгострокова перспектива передбачає, що Україна має можливість інтегруватися в методологію The Digital Economy and Society Index (DESI) [10] та матиме доступ до загальної бази даних ЄС. Проте, вже сьогодні потрібно зосередити увагу на цьому індексі, і вимірювати його локально, тобто на мікрорівні, масштабуючи на рівні країни. Слід діяти та вже зараз, створювати цифрові профайли МСБ у громадах та регіонах. Тому сьогодні вкрай важливо глибоко розуміти цифровий профіль МСБ міста, області та країни в цілому, а саме – які цифрові інструменти та технології використовує МСБ у своїй діяльності та для чого; наскільки цифрові технології та інструменти інтегровані в існуючий бізнес, організаційні процеси тощо. Це надасть розуміння реальної картини використання цифрових інструментів бізнесом, розриви та проблеми, які допоможуть об'єднати та залучити всіх стейкхолдерів процесу цифрової трансформації (бізнесу, держави, освіти та науки). Це допоможе забезпечити синергетичний ефект та розвинути цифрову економіку громади, регіону та країни.

Цифрова трансформація є важливим аспектом економічного зростання та розвитку в сучасному світі. Багато країн розробили

інструменти оцінки цифрової зрілості, щоб оцінити свої цифрові можливості та визначити області для вдосконалення (табл. 3). Такий підхід широко використовується в ЄС, США, Великій Британії, Канаді та Японії. Україна також вивчає досвід його впровадження.

Таблиця 3

Інструменти оцінювання цифрової зрілості суб’єктів господарювання

Назва країни, групи країн 1	Інструменти оцінювання цифрової зрілості 2	Розробник 3	Основні характеристики 4
Європейський Союз	Табло цифрової трансформації (DTS)	Європейська Комісія	Вимірює цифрову зрілість країн-членів ЄС на основі різноманітних факторів, зокрема цифрової інфраструктури, людського капіталу та цифрових державних послуг.
	Інструмент оцінки цифрової зрілості (DMAT)	European Digital SME Alliance	Інструмент допомагає малим і середнім підприємствам (МСП) оцінити свою цифрову зрілість і визначити сфери для вдосконалення.
	Модель цифрової зрілості (DMM)	Європейська Комісія	Подібно до DMM для США, європейський DMM оцінює зрілість організації за кількома різними вимірами, включаючи лідерство, культуру та технології.
	Індекс цифрової трансформації (DTI)	Європейський центр цифрової конкуренто-спроможності	DTI оцінює цифрову зрілість країн-членів ЄС на основі таких факторів, як цифрова інфраструктура, цифрові навички та цифрові інновації.
Сполучені Штати	Модель цифрової зрілості (DMM)	Інститут цифрової трансформації	Модель оцінює зрілість організації за кількома різними параметрами, включаючи лідерство, культуру та технології.
	Інструмент оцінки цифрової трансформації (DTAT)	Глобальний центр цифрової трансформації бізнесу	Оцінює зрілість організації з точки зору цифрової стратегії, цифрової культури та впровадження цифрових інструментів.
	Інструмент оцінки цифрової готовності	Microsoft	Допомагає організаціям визначити свою готовність до цифрової трансформації, оцінюючи їхню технологічну інфраструктуру, методи управління даними та навички робочої сили.
	Індекс цифрової зрілості (DMI)	Бостонська консалтингова група	DMI оцінює зрілість організації за кількома різними вимірами, включаючи стратегію, організацію, технології та можливості.
Канада	Інструмент оцінки цифрової зрілості	Digital Main Street	DMI оцінює зрілість організації за кількома різними вимірами, включаючи стратегію, організацію, технології та можливості.
	Інструмент цифрового впровадження	Банк розвитку бізнесу Канади (BDC)	Допомагає компаніям оцінити свою цифрову готовність і надає рекомендації щодо вдосконалення в таких сферах, як електронна комерція, соціальні мережі та кібербезпека
	Модель цифрової зрілості	Deloitte	Ця модель допомагає організаціям оцінювати свою цифрову зрілість за шістьма параметрами: стратегія, клієнтський досвід, операції, робоча сила, інновації та технології

1	2	3	4
	Оцінка цифрової зрілості	EY Канада	Цей інструмент допомагає організаціям оцінити свою цифрову зрілість за семи вимірами: клієнт, бізнес-модель, технології, дані та аналітика, операції, організація та інновації
Японія	Інструмент оцінки DX	Японська організація зовнішньої торгівлі (JETRO)	Оцінює готовність організації до цифрової трансформації за кількома різними вимірами, включаючи стратегію, організацію та технології
	Модель оцінки цифрової зрілості (DMAM)	Міністерство економіки, торгівлі та промисловості Японії (METI)	Модель оцінює зрілість організації за кількома різними параметрами, включаючи стратегію, організацію та IT-інфраструктуру
	Оцінка цифрової трансформації (DTA)	Deloitte Japan	Оцінює готовність організації до цифрової трансформації в кількох різних вимірах, включаючи стратегію, культуру та можливості
Великобританія	Оцінка моделі цифрового бізнесу (DBM)	Інститут інформаційної та комунікаційної політики (ICCP)	Оцінює зрілість цифрової бізнес-моделі організації за кількома різними вимірами, включаючи пропозицію цифрової цінності, модель доходу та досвід клієнтів
	Оцінка Digital Business Academy	Tech Nation, британська мережа для підприємців	Оцінює цифрові можливості малих і середніх підприємств (МСП) за шістьма вимірами: розробка продуктів, маркетинг, фінанси, операції, люди та стратегія
	Цифрова система показників	Lloyds Bank	Оцінює цифрову зрілість організації за чотирма параметрами: онлайн-присутність, цифровий маркетинг, електронна комерція та автоматизація бек-офісу
	Інструмент оцінки цифрових можливостей	Департамент бізнесу, енергетики та промислової стратегії (BEIS)	Оцінює цифрові можливості бізнесу Великобританії за чотирма параметрами: лідерство та стратегія, навички та навчання, впровадження технологій, безпека та стійкість
	Цифровий індекс прискорення (DAI)	Компанія «Accenture» у співпраці з Конфедерацією британської промисловості (CBI)	Інструмент, який допомагає компаніям оцінити свій рівень цифрової зрілості та визначити сфери, які їм потрібно покращити, щоб прискорити свої зусилля з цифрової трансформації
Україна	Модель оцінки цифрової зрілості	Київська школа економіки	Оцінює цифрову зрілість організації за п'ятьма параметрами: стратегія та лідерство, процеси та операції, клієнтський досвід, цифрові можливості, а також дані та аналітика
	Інструмент оцінки цифрової трансформації	Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD)	Оцінює цифрові можливості малих і середніх підприємств в Україні за чотирма параметрами: стратегія та лідерство, цифрові продукти та послуги, цифрові операції, а також цифровий маркетинг і продажі
	Інструмент оцінки цифрової готовності	Українська асоціація IT-директорів	Оцінює цифрову зрілість організації за п'ятьма параметрами: цифрова стратегія, цифрові операції, цифрова культура, цифровий розвиток і цифрова безпека

Інструменти оцінювання цифрової зрілості в цих країнах розроблено для вимірювання різних аспектів цифрової трансформації, включаючи цифрову інфраструктуру, цифрові навички, цифрові державні послуги та електронну комерцію. Оцінювання, зазвичай проводиться шляхом опитування або набору стандартизованих питань. Результати оцінювання дають змогу зрозуміти рівень цифрової зрілості та сфери, де потрібні вдосконалення.

Загалом впровадження інструментів оцінювання цифрової зрілості було успішним у багатьох країнах і може бути цінним інструментом для визначення сфер для вдосконалення та розробки стратегій цифрової трансформації. Кожен інструмент має свій унікальний підхід і методологію. Однак існують деякі спільні риси та відмінності між інструментами, які використовуються в кожному регіоні.

Загальні особливості: багато інструментів оцінюють цифрову зрілість за подібними параметрами, такими як лідерство, культура, технології та цифрові навички. Усі вони спрямовані на те, щоб допомогти організаціям визначити сфери для вдосконалення та розробити дорожню карту цифрової трансформації.

Більшість інструментів можна налаштувати та адаптувати до конкретних потреб різних організацій. Інструменти зазвичай передбачають самооцінку організацією, часто через онлайн-анкету чи опитування.

Відмінні риси: конкретні параметри та фактори, які оцінює кожен інструмент, можуть відрізнятися залежно від розробника та цільової аудиторії. Деякі інструменти розроблено спеціально для малих і середніх підприємств, тоді як інші більш широко застосовуються до організацій будь-якого розміру.

Рівень деталізації в оцінюванні може відрізнятися: деякі інструменти надають загальний огляд цифрової зрілості, у той час як інші пропонують більш детальну інформацію. Культурний і нормативний контекст кожного регіону може впливати на розробку та застосування інструментів оцінювання.

Враховуючи зростаючу стратегічну важливість цифрових процесів у сфері МСП, низка міжнародних організацій розробляють власні методики оцінювання політики цифровізації на рівні окремих країн. Так, Організація економічного співробітництва і розвитку запропонувала методику визначення Індексу політики МСП, яка спрямована на дослідження ключових індикаторів проходження процесів цифровізації (рис. 1, табл. 4).

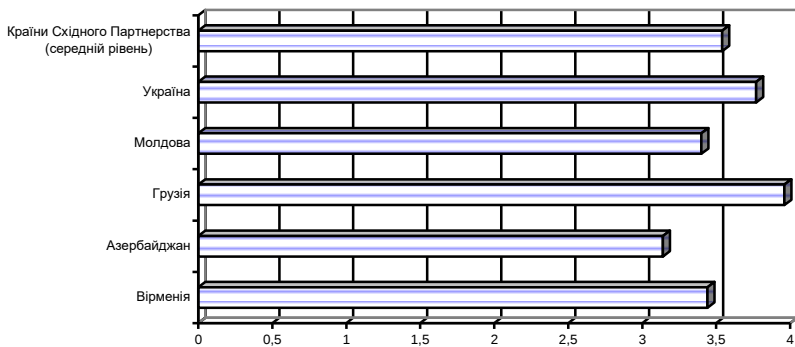

Рис. 1. Зведені результати оцінювання політики цифровізації МСП у країнах Східного партнерства [20]

Таблиця 4
Основи політики цифровізації МСП, бали за компонентами [20]

Критерії оцінювання	Вірменія	Азербайджан	Грузія	Молдова	Україна	Країни Східного Партнерства (середній рівень)
1	2	3	4	5	6	7
Загальні оцінки політики цифровізації МСП	3,44	3,14	3,96	3,40	3,77	3,54
Вибрані рамкові умови для цифрової трансформації	3,92	2,96	4,02	3,22	3,93	3,61
3.4 Інституційна основа цифровізації МСП	3,50	4,05	4,54	4,20	4,40	4,14
4.1 Послуги електронного уряду	4,00	4,25	4,29	4,34	4,66	4,31
5a.3 Послуги підтримки цифрової трансформації МСП	3,11	2,91	3,59	3,51	3,53	3,33
6.6 Цифрові фінансові послуги	3,52	3,05	3,94	3,02	3,81	3,47
7.4 Оцифрування стандартів і технічних регламентів	1,50	2,13	3,63	2,50	2,50	2,45
10.4 Використання електронної комерції	2,25	3,44	4,00	3,31	2,89	3,18

Наведена система оцінювання складається з таких елементів:

1) Національна цифрова стратегія. Цей елемент оцінює наявність національної цифрової стратегії та/або іншої політики у вигляді документу, розробленого для прискорення цифрової трансформації. Також тут беруться до уваги заплановані заходи, у тому числі для

МСП; бюджет, цілі та методи моніторингу; механізми координації впровадження політики.

2) Широкосмугове з'єднання. Даний розділ аналізує заходи, спрямовані на розширення доступу до високошвидкісного Інтернету окремих осіб та фірм; державні інвестиції в інфраструктуру; стимули для домогосподарств, підприємств і провайдерів широкосмугового доступу; стан поширення 5G. У рамках цього елементу здійснюється також оцінювання цифрового розриву.

3) Цифрові навички. Ця група індикаторів зосереджується на політиці допомоги громадянам будь-якого віку у бажанні здобути цифрову грамотність. Він оцінює політичні документи, залучення та координацію відповідних зацікавлених сторін, а також заходи, спрямовані на включення цифрової компетентності у шкільні програми та запровадження навчання впродовж життя. Він також приділяє особливу увагу збору даних про рівні цифрових навичок, здійснює моніторинг та оцінку відповідності рамці цифрових компетенцій Європейського Союзу (ЕС) (DigComp).

4) Інформаційне наповнення. У цьому розділі відображається здатність окремої країни регулярно збирати статистичну інформацію про наступні показники: кількість абонентів фіксованого широкосмугового зв'язку на 100 жителів; кількість абонентів мобільного широкосмугового зв'язку на 100 жителів; частка домогосподарств, якій доступні широкосмугові з'єднання; частка підприємств із широкосмуговим зв'язком зі швидкістю 30 Мбіт/с або більше; розбіжності у використанні широкосмугового зв'язку між міськими та сільськими домогосподарствами; частка фізичних осіб, які використовують Інтернет для взаємодії з органами державної влади; нові випускники вищих навчальних закладів у галузях науки, технології, інженерії та математики, у відсотковому співвідношенні; навички ІКТ (базові, стандартні, розширені); успішність учнів (15-річних) у літературі, математиці та природничих науках.

Зважаючи на важливість цифрового розвитку ОЕСР та Уряд України запустили у червні 2023 року чотирирічну програму [21], яка підтримуватиме порядок денний України щодо реформ, відновлення та реконструкції та допоможе просуватись на шляху приєднання до ОЕСР та Європейського Союзу. У рамках цієї програми ОЕСР переглядає загальне політичне середовище для розробки політики щодо МСП в Україні за 12 тематичними аспектами Акту про малий бізнес для Європи. Також ОЕСР співпрацює з Україною, щоб просувати цифрову трансформацію малих і середніх підприємств шляхом нарощування потенціалу інфраструктури підтримки

підприємництва, розробки інструментів для оцінювання цифрової зрілості фірм і пропонування способів просування цифрових навичок і культури серед керівників малих та середніх підприємств, а також фізичних осіб-підприємців. У березні 2022 року ЄС ухвалив закон про цифрові ринки [22] як частину ініціативи з підтримки цифрового розвитку. Це стало значущою подією, адже нове законодавство регулює діяльність великих цифрових платформ, відомих як «вартові», з метою створення відкритого та справедливого цифрового ринку в Європі. Для «вартових» запроваджено низку чітких зобов'язань і обмежень, що запобігають зловживанню ринковою силою з боку великих компаній та сприяють появі нових конкурентів. Європейська комісія, завдяки цьому закону, стане першим у світі регулятором технологічного ринку такого масштабу, охоплюючи різноманітні цифрові послуги та практики. У квітні 2022 року була укладена ще одна важлива угода щодо «Закону про цифрові послуги» [23], який став першим у світі нормативним актом у сфері цифрового регулювання. Закон базується на принципі, що те, що є незаконним офлайн, повинно бути незаконним і онлайн. Великі онлайн-платформи та пошукові системи будуть зобов'язані захищати своїх користувачів від незаконного контенту, товарів і послуг. Крім того, ці платформи мають оцінювати та зменшувати ризики, пов'язані з їхньою діяльністю та алгоритмами, зокрема щодо основних прав, безпеки дітей і якості громадського діалогу. Як і «Закон про цифрові ринки», «Закон про цифрові послуги» набув чинності у 2022 році та почав діяти з 2023 року.

Висновки. Результати проведених досліджень свідчать, що малий і середній бізнес складає значну частку економіки багатьох країн. Оцифрування допомагає МСБ бути більш ефективними, продуктивними та конкурентоспроможними на глобальному ринку. Цифровий розвиток сприяє автоматизації процеси, зниженню витрат, підвищенню швидкості обслуговування клієнтів та полегшує вихід на міжнародні ринки.

Цифрові технології дозволяють малим підприємствам розширюватися за межі свого регіону та країни, що особливо важливо для ЄС з його єдиним ринком. Це допомагає МСБ брати участь у глобальних торгових потоках та залучати нових клієнтів, використовуючи онлайн-платформи, електронну комерцію та цифрові маркетингові інструменти.

Цифрові технології стимулюють впровадження інновацій у МСБ, що важливо для їхнього виживання та розвитку. Компанії, які активно використовують нові технології, такі як штучний інтелект,

автоматизація та великі дані, мають більше шансів на швидку адаптацію до змін у ринковому середовищі. Отже, цифровий розвиток МСБ сприяє зміцненню економіки, забезпеченню стабільності, інновацій та адаптації до глобальних викликів, створюючи при цьому нові можливості для бізнесу.

Проте індекси оцінювання цифрової зрілості малого та середнього бізнесу у різних країнах мають значні відмінності. Насамперед це зумовлено тим, що країни мають різні рівні розвитку економіки, доступу до технологій, інфраструктури та рівень цифрової грамотності населення. Наприклад, у високорозвинених країнах, таких як Німеччина чи Швеція, цифрові рішення вже інтегровані на високому рівні в МСБ. У той же час, у менш розвинутих країнах, як-от Болгарія чи Румунія, цифрова трансформація може лише починатися. Тому індекси враховують специфіку країни, підлаштовуючи критерії під її економічну та технологічну реальність. Також кожна країна має власні пріоритети щодо цифрової трансформації бізнесу. Наприклад, у Сполучених Штатах пріоритетом є розвиток цифрової інфраструктури, а країнах Європи – підвищення цифрової грамотності підприємців. Це впливає на критерії оцінювання, які можуть відрізнятися залежно від акценту державної політики.

Різні організації, які розробляють індекси цифрової зрілості, використовують різні методології та підходи до збору даних. Деякі індекси зосереджуються на технічних аспектах, як-от кількість цифрових інструментів, які використовує МСБ, інші – на інституційних факторах, таких як державна підтримка або рівень освіти підприємців. Це призводить до того, що показники цифрової зрілості значно відрізняються в різних країнах навіть при схожих економічних умовах. Цифрова трансформація вимагає інвестицій у технології, освіту персоналу, кібербезпеку та інфраструктуру. У країнах із розвиненим фінансовим сектором (як-от Японія) МСБ мають більший доступ до капіталу для інвестицій у цифрові рішення. Відповідно, індекси цифрової зрілості враховують наявність або відсутність таких можливостей.

Різноманітність підходів, платформ і сервісів для оцінки цифрового розвитку МСБ у кожній країні є надзвичайно важливою, оскільки дозволяє врахувати унікальні національні особливості та специфічні потреби бізнесу [24-26].

Такий підхід дає змогу гнучко й точно налаштовувати процес цифрової трансформації, ефективно підтримуючи підприємства з урахуванням культурних, економічних та інфраструктурних факторів кожної країни. Це дає можливість кожній країні сформувати власну

культуру цифрового розвитку та розвивати унікальну цифрову екосистему. Однак, попри цю необхідну варіативність, кінцевою метою має стати створення єдиної стандартизованої системи, яка забезпечить об'єктивну та прозору оцінку цифрового розвитку на міжнародному рівні.

Тому важливо уніфікувати індекси цифрової зрілості малого та середнього бізнесу для різних країн, створивши єдину методiku. Єдина методика дозволить точно порівнювати цифрову зрілість МСБ між різними країнами. Це, у свою чергу, надасть можливість урядам, інвесторам та міжнародним організаціям краще розуміти, які країни лідирують у цифровій трансформації, а які потребують додаткової підтримки. Без уніфікації порівняння можуть бути неточними через різні критерії оцінки, що ускладнює формування глобальної картини. Єдина методика створить стандартизований підхід до збору даних та їхньої інтерпретації, що підвищить достовірність і об'єктивність результатів, забезпечить єдиний формат оцінювання, який не залежатиме від специфіки конкретної країни чи організації, яка проводить дослідження.

Уніфікація індексів полегшить обмін передовими практиками між країнами. Наприклад, якщо країни з високими показниками цифрової зрілості використовують ті самі критерії оцінки, інші країни зможуть ефективніше адаптувати свої стратегії, орієнтуючись на лідерів. Також і для інвесторів важливо мати чіткі показники цифрового розвитку підприємств, щоб приймати рішення щодо інвестування.

Єдиний індекс дозволить інвесторам легше оцінювати потенціал МСБ у різних країнах і сприятиме більш рівномірному розподілу інвестицій у проекти цифрової трансформації. Уряди зможуть краще адаптувати свої програми підтримки цифрової трансформації бізнесу, маючи доступ до стандартизованих даних. Міжнародні організації та донорські фонди зможуть створювати більш ефективні програми підтримки цифрової трансформації. Єдиний індекс підвищить прозорість процесу оцінювання та довіру до результатів серед усіх зацікавлених сторін: урядів, бізнесу, інвесторів та міжнародних організацій.

Відомо, що уніфіковані стандарти сприяють впровадженню кращих практик і стимулюють підприємства до покращення своїх результатів. Єдина методика оцінювання цифрової зрілості допоможе краще інтегрувати МСБ у глобальну цифрову економіку. В умовах, коли транскордонна електронна комерція та цифрові послуги стають

осовною світової економіки, стандартизовані підходи полегшать співпрацю між країнами та бізнесами на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Візія Відновлення України: «Сильна європейська країна – магніт для іноземних інвестицій». План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 28.07.2024).
2. Загальний регламент про захист даних (GDPR). GDPR Text, Translation and Commentary. URL: <https://gdpr-text.com/uk/> (дата звернення: 04.08.2024).
3. Katsinis, A., Lagüera-González, J., Di Bella, L., Odenthal, L., Hell, M., Lozar, B. Annual Report on European SMEs 2023/2024. Publications Office of the European Union, Luxemburg, 2024. doi:10.2826/355464.
4. New 2024 SME performance review: SMEs driving job creation despite high inflation. Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. URL: <http://surl.li/kfpox> (date of access: 10.08.2024).
5. Enterprises by business size. OECD. URL: <http://surl.li/kdrczj> (date of access: 18.08.2024).
6. Economic statistics / Economic activiti. Monetary and finance statistics. URL: <http://surl.li/roemaq> (date of access: 24.08.2024).
7. OECD Digital for SMEs Global Initiative. OECD. URL: <http://surl.li/lgfth> (date of access: 02.09.2024).
8. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (date of access: 06.09.2024).
9. Цифровізація для відновлення України. OECD. URL: <http://surl.li/fqctpn> (дата звернення: 12.09.2024).
10. Digital Economy and Society Index (DESI). Digital Economy and Society Index 2018 Report. URL: <http://surl.li/hqxfbj> (date of access: 15.09.2024).
11. The Network Readiness Index 2019. Towards a Future-Ready Society. URL: <http://surl.li/hcewbl> (date of access: 15.09.2024).
12. Measuring the Information Society Report. International Telecommunication Union Place des Nations Geneva Switzerland. Volume 1. URL: <http://surl.li/vwrpts> (date of access: 18.09.2024).
13. World Digital Competitiveness (WDC) Ranking. World Competitiveness Centre. URL: <http://surl.li/ptpzdz> (date of access: 20.09.2024).
14. The ICT Development Index (IDI). Methodology, indicators and definitions. URL: <http://surl.li/dvtvgk> (date of access: 28.09.2024).

15. BCG's Sentiment Index: Boston Consulting Group: Strategic Management Consulting. URL: <http://surl.li/kbesio> (date of access: 28.09.2024).
16. Digital Evolution Index (DEI). URL: <https://sites.tufts.edu/ibgc/tag/digital-evolution-index/> (date of access: 28.09.2024).
17. European Digital Progress Report. URL: <http://surl.li/tkfgoy> (date of access: 28.09.2024).
18. Dell Technologies (DT Index). URL: <http://surl.li/rffxcm> (date of access: 28.09.2024).
19. IDSME index evaluation of SMEs digitalization. URL: <http://surl.li/ilutlh> (date of access: 28.09.2024).
20. OECD / European Bank for Reconstruction and Development. Digital Economy for SMEs, in SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2024: Building Resilience in Challenging Times: OECD Publishing, Paris. DOI: <https://doi.org/10.1787/7dc9f62c-en>
21. ОЕСР започаткувала Програму для України. Урядовий портал. URL: <http://surl.li/bvuseb> (дата звернення: 06.10.2024).
22. The Digital Markets Act. European Comission. URL: <http://surl.li/utkahp> (date of access: 06.10.2024).
23. The Digital Services Act. European Comission. URL: <http://surl.li/lioxak> (date of access: 11.10.2024).
24. Strutyńska, I., Dmytrotsa, L. , Kozbur, H. , Hlado, O. Sorokivska, O. Working-Out of Recommendation System to Increase the Digital Maturity Level of Enterprises. 2020 IEEE International Conference on Problems of Infocommunications Science and Technology, PIC S and T 2020, pp. 147-151.
25. Strutyńska, I., Kozbur, H. , Dmytrotsa, L. , Sorokivska, O., Melnyk, L., Grytseliak, R. Regarding to the Concept of Small and Medium-Sized Enterprises Digitalization in Ukraine: Problems and Solutions Proceedings - International Conference on Advanced Computer Information Technologies, ACIT, pp. 276-279.
26. Strutyńska, I., Kozbur, G. , Dmytrotsa, L. , Sorokivska, O. , Melnyk, L. Influence of Digital Technology on Roadmap Development for Digital Business Transformation. Proceedings - International Conference on Advanced Computer Information Technologies, ACIT, pp. 333-337.